

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือนในทารกแรกเกิด:
การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

กฤษมาลี โพธิ์ปัสสา ปรด.*

วิยะดา ทิพม่อม พย.ม.*

กิตติยาพร สังข์ศรีสมบัติ พย.บ.**

บทคัดย่อ

การทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน โดยการสืบค้นข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อค้นหางานวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2565 ประเมินคุณภาพงานวิจัยและสกัดข้อมูลโดยใช้แบบประเมินและแบบสกัดข้อมูลที่พัฒนาโดยสถาบันโจแอนนาบริกส์ ผลการสืบค้นพบงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวในทารกแรกเกิดทั้งหมด 52 เรื่อง มีงานวิจัย 12 เรื่องที่เป็นไปตามเกณฑ์การคัดเลือก ซึ่งทั้งหมดเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาหาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือนในทารกแรกเกิด งานวิจัยที่คัดเลือกมาไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ในด้านความเหมือนของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนั้นจึงใช้วิธีการสรุปเชิงเนื้อหาเพื่อบรรยายลักษณะของผลการทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบ

ผลการทบทวนพบว่า ปัจจัยที่ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวยุ 6 เดือนในทารกแรกเกิดคือ 1) ปัจจัยด้านมารดา ประกอบด้วย อายุ การศึกษา อาชีพ ลักษณะห้วงนมของมารดา ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทักษะคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน หรือไม่ได้ทำงาน การมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเข้าถึงบริการ 2) ปัจจัยแรงสนับสนุนจากสังคมและครอบครัว และ 3) ปัจจัยแรงสนับสนุนจากพยาบาล ข้อเสนอแนะจากผลการทบทวนงานวิจัยนี้คือควรนำปัจจัยที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ไปพัฒนาเป็นโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

คำสำคัญ: การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว ทารกแรกเกิด การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

* อาจารย์ประจำสาขาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี

** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ กลุ่มงานกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลอุดรธานี

Factors Affecting Exclusive Breastfeeding in Newborns: A Systematic Review

Gusumalee Potipatsa Ph.D.*

Wiyada Tipmom, M.N.S.*

Kitiyaporn Sungkasrisombut, B.N.S.**

Abstract

This systematic review aimed to summarize the knowledge of the factors affecting success of exclusive breastfeeding in newborns. The review was conducted systematically to find researches reported from 2012 to 2022. The research quality was assessed using a quality assessment form developed by the Joanna Briggs Institute. The data were extracted using an extraction model developed by the Joanna Briggs Institute. There were 52 researches found to study the factors affecting success of exclusive breastfeeding in newborns. Twelve out of fifty-two researches passed the inclusion criteria for the systematic review. All were descriptive studies of the factors contributing to the success of breastfeeding in newborns. The selected studies were not comparable in terms of the similarity of the primary and dependent variables. Therefore, the content summary method describing the nature of results was applied in this systematic review.

It was found that the factors affecting success of breastfeeding in newborns included: 1) maternal and infant factors comprising age, education, occupation, nipple characteristics, knowledge of breastfeeding, breastfeeding attitude, perceived self-efficacy in breastfeeding, more than 90 days of absence from work to support a child after giving birth or not working, having experience with breastfeeding and accessibility to services, 2) social and family support factors and 3) nurse support factor. The recommendation from the results of this review is that the modifiable factors could be developed into a breastfeeding promotion program.

Keywords: Exclusive Breastfeeding, Newborn, Systematic Review

* Lecturer, Pediatric Nursing Department, Faculty of Nursing, Ratchathani University, Udon Thani Campus

** Registered Nurse (Professional Level), Pediatric Department, Udon Thani Hospital

บทนำ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสุขภาพของมนุษย์ตลอดช่วงชีวิต เนื่องจากนมแม่มีประโยชน์มีประโยชน์ ต่อสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา เพราะนมแม่มีสารอาหารมากกว่า 200 ชนิดที่สำคัญสำหรับการเจริญเติบโตและการพัฒนาสมอง รวมทั้งมีสารช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค สารต่อต้านอนุมูลอิสระ วิตามิน และแบคทีเรียที่ดีต่อระบบทางเดินอาหาร จากการศึกษาในระยะยาวพบว่าเด็กที่ได้กินนมแม่มีระดับสติปัญญาสูงกว่าเด็กที่ไม่ได้กินนมแม่ได้ถึง 3 จุดโดยเฉลี่ย ซึ่งระดับสติปัญญาของเด็กที่เพิ่มขึ้นมีผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างต่อเนื่องยาวนานไปจนถึงวัยผู้ใหญ่¹ องค์การ Alive & Thrive ประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐศาสตร์ถึงผลเสียของการไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับประเทศไทยมีการประเมินว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเหมาะสม (optimal breastfeeding) สามารถลดการเสียชีวิตทารกได้ปีละ 262 คน ลดค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขจากการเจ็บป่วยลงปีละ 7,65 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนสำหรับการรักษาการเจ็บป่วยด้วยโรคท้องร่วง และปอดบวมในเด็ก และลดค่าใช้จ่ายครัวเรือนซื้อนมผงตัดแปลงสำหรับทารกได้ถึงร้อยละ 25² องค์การอนามัยโลกจึงแนะนำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว (exclusive breastfeeding) ใน 6 เดือนแรกและหลัง 6 เดือน ให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่และให้อาหารตามวัยจนอายุครบ 2 ปี โดยกำหนดเป้าหมายโลกภายใน พ.ศ. 2568 อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนถึง 6 เดือน ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 50³ ซึ่งปัจจุบันอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนถึง 6 เดือน ของทั่วโลกร้อยละ 40⁴ แต่จากสถิติของกระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2549, 2551 และ ปี พ.ศ. 2552 พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เท่ากับร้อยละ 5.4, 24.4, 29.6 ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2562 กระทรวงสาธารณสุขกำหนดเป้าหมายให้ทารกร้อยละ 50 ได้รับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน แต่พบว่าประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนถึง 6 เดือน เพียงร้อยละ 14⁵ ซึ่งยังต่ำกว่าอัตราเฉลี่ยทั่วโลก และจากข้อมูลเปรียบเทียบ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่า ประเทศไทยมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนถึง 6 เดือนต่ำที่สุด⁶ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของประเทศไทยยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา ทบทวนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนของมารดา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจในการ ทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ สกัดข้อมูลโดยใช้แบบ สกัดข้อมูลที่พัฒนาโดยสถาบันโจแอนนาบริกส์⁷ ผลการ สืบค้นอย่างเป็นระบบนำมาสู่ข้อสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนของมารดาซึ่งจะใช้ เป็นข้อมูลนำไปพัฒนาแนวทางปฏิบัติในการสนับสนุนการ เลี้ยงลูกด้วยนมมารดาในทารกแรกเกิดให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการ เลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือนในทารกแรกเกิด

วิธีทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์หลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ (documentary systematic review) ตามขั้นตอนของสถาบันโจแอนนาบริกส์ (The Joanna Briggs Institute, 2020)⁷ 8 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดคำถามสำหรับการทบทวน 2) การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัย 3) การกำหนด แหล่งสืบค้น 4) การสืบค้นงานวิจัย 5) การประเมินคุณภาพ งานวิจัย 6) การสกัดข้อมูล 7) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลจากผลการวิจัย และ 8) การนำเสนอและแสดงให้เห็นความรู้ที่ได้จากการทบทวน

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือนในทารกแรกเกิดโดยกำหนดคุณสมบัติกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในประเทศไทยทั้งที่ได้รับ การตีพิมพ์และไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ รายงานไว้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 ถึง พ.ศ. 2565

2. เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในกลุ่มมารดาหลังคลอดเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือนในทารกแรกเกิด โดยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวแปรต้นของงานวิจัยที่นำมาทบทวน

3. เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผลลัพธ์ของปัจจัยที่ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาในทารกแรกเกิดประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวแปรต้น โดยผลลัพธ์เหล่านั้นเป็นตัวแปรตามของงานวิจัยที่นำมาทบทวน

4. เป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (full text)

5. เป็นงานวิจัยที่มีรูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์และกำหนดเกณฑ์ในการคัดออกไว้ดังนี้

5.1 เป็นรายงานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ก่อนปี พ.ศ. 2555

5.2 เป็นรายงานวิจัยที่ไม่ได้ศึกษาในมารดาหลังคลอดคนไทย

5.3 เป็นรายงานวิจัยที่นำเสนอเพียงบทคัดย่อหรือไม่สามารถเข้าถึงรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้

5.4 เป็นรายงานวิจัยที่ไม่เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบโดยคัดเลือกวรรณกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

1. ผู้วิจัยสืบค้นรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามคำสำคัญ (key words) ภาษาไทย ที่กำหนดโดยครอบคลุมกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มารดาหลังคลอด การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทารกแรกเกิดและตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่มีอิทธิพล ปัจจัยทำนาย ปัจจัยกีดสรรและการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน การระบุคำสำคัญอาจปรับเปลี่ยนตามผลการสืบค้นแต่ละครั้ง เพื่อนำมาใช้ในการระบุคำสำคัญในการสืบค้นครั้งถัดไป โดยกำหนดแหล่งสืบค้นจากฐานข้อมูล (data base) ดังนี้ ThaiJo, ThaiLIS, และ Thai Google Scholar

2. การคัดเลือกงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนคนที่ 1 แยกกันอ่านรายงานวิจัยที่สืบค้นได้จากชื่อเรื่องและบทคัดย่อ แล้วทำการคัดเลือก

แบบคัดกรองงานวิจัยตามเกณฑ์ที่กำหนดที่คณะผู้เขียนพัฒนาขึ้น จากนั้นนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน

3. การประเมินคุณภาพงานวิจัย ผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนคนที่ 1 แยกกันอ่านรายงานการวิจัยเพื่อประเมินคุณภาพงานวิจัย แล้วสรุปลงในแบบฟอร์มการประเมินคุณภาพงานวิจัยที่พัฒนาโดยสถาบันใจแอนนาบริกส์ จากนั้นนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน

4. การรวบรวมข้อมูล ผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนคนที่ 1 แยกกันสกัดข้อมูลจากรายงานวิจัยที่มีคุณภาพและบันทึกลงในแบบบันทึกการสกัดข้อมูลที่พัฒนาโดยสถาบันใจแอนนาบริกส์ จากนั้นนำมาพิจารณาเมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในการสรุปผลการวิจัย

5. ผู้เขียนนำข้อมูลที่ได้จากแบบสรุปรายงานวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ โดยลักษณะทั่วไปและคุณลักษณะเชิงระเบียบวิธีวิจัยของรายงานวิจัยวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาและวิเคราะห์สรุปผลโดยใช้การวิเคราะห์สรุปเชิงเนื้อหาเพื่อตอบคำถามการทบทวนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ประเภท ได้แก่ แบบคัดกรองงานวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบประเมินคุณภาพงานวิจัยเชิงพรรณนาหาความสัมพันธ์และแบบสกัดข้อมูลของสถาบันใจแอนนาบริกส์ ในการรวบรวมข้อมูลมีการควบคุมคุณภาพโดยผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนคนที่ 1 แยกกันประเมินโดยใช้แบบคัดกรองงานวิจัยที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ในการคัดเลือกงานวิจัยเข้าสู่การทบทวน แบบประเมินคุณภาพการวิจัยและแบบบันทึกผลการสกัดข้อมูลในการรวบรวมข้อมูลจากรายงานวิจัย และนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาเปรียบเทียบกัน เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในการสรุป ผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนคนที่ 1 ได้ทำการปรึกษาเพื่อหามติหรือข้อสรุปร่วมกัน หากไม่สามารถตกลงกันได้ให้ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2 เป็นผู้ลงมติ

การวิเคราะห์หลักฐานเชิงประจักษ์

กระบวนการคัดเลือกงานวิจัยที่นำมาทบทวนอย่างเป็นระบบ มีรายละเอียดดังนี้

1. การสืบค้นเบื้องต้นได้งานวิจัย จำนวน 52 เรื่อง จากฐานข้อมูลต่างๆ ดังนี้ ThaiJo 44 เรื่อง ThaiLIS 3 เรื่อง และ Thai Google Scholar 5 เรื่อง

2. งานวิจัยจำนวน 40 เรื่องถูกคัดออกเนื่องจากไม่ได้เป็นการวิจัยแบบหาความสัมพันธ์เชิงทำนายจำนวน 36 เรื่อง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 เรื่อง และเป็นงานวิจัยที่เผยแพร่ก่อนปี พ.ศ. 2555 จำนวน 1 เรื่อง จึงเหลืองานวิจัยจำนวน 12 เรื่อง ที่นำไปทบทวน

ผลการทบทวนอย่างเป็นระบบ

1. ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยที่นำมาทบทวนจากการทบทวนงานวิจัย ทั้ง 12 เรื่อง ได้ผ่านการรับรองและการอนุมัติให้ดำเนินการจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของหน่วยงานที่นักวิจัยสังกัดและหน่วยงานที่นักวิจัยไปเก็บรวบรวมข้อมูล และเมื่อนำมาประเมินระดับความน่าเชื่อถือ ตามเกณฑ์ของสเตทเลอร์⁸ พบว่า เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนาค่าความสัมพันธ์เชิงทำนาย (predictive

correlation research) 12 เรื่อง ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยทั้ง 12 เรื่อง ตามเกณฑ์ดังกล่าว ในระดับ 4 กล่าวคือเป็นการวิจัยแบบไม่ทดลองทั้งในเชิงพรรณนาแบบหาความสัมพันธ์ เครื่องมือวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือได้ค่าที่เป็นที่ยอมรับในระดับมาตรฐานสากล

2. ปัจจัยที่มีผลทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวในทารกแรกเกิดจากการทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบ พบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์การเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาในทารกแรกเกิดประสบผลสำเร็จ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน ในทารกแรกเกิด

ผู้แต่ง/ปี	กลุ่มตัวอย่าง/ ภูมิภาคที่วิจัย	ตัวแปรอิสระ	ผลการวิจัย
ณัฐพรรณ โภคบุตร ⁹	มารดาที่มีบุตรอายุ 6 เดือน ถึง 6 ปี จำนวน 367 ราย เก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 – มกราคม พ.ศ. 2559/ทุกภาค	การได้รับความรู้จากบุคคลากรทางการแพทย์ การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด และทัศนคติที่เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยอาหารเสริมทดแทนนมแม่	ปัจจัยการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิดทางด้านอาหารเสริม ปัจจัยทางด้านทัศนคติทั้งทางด้านการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และอาหารเสริมฯ สามารถทำนายความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ร้อยละ 19.4
ทัศนีย์ รวีภักดิ์ ¹⁰	มารดาฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพศูนย์อนามัยที่ 13 กรุงเทพฯ ในปีงบประมาณ 2556 – 2558 จำนวน 603 ราย/ภาคกลาง	อายุ อาชีพ วิถีคลอด ตั้งครรภ์ครั้งที่ น้ำหนักบุตรแรกคลอด โรคมารดา ลักษณะห้วนมมารดา ลักษณะลิ้นทารก จำนวนครั้งของการฝากครรภ์ อายุครรภ์ที่ฝากครรภ์ครั้งแรก	ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนสำเร็จของมารดาในกลุ่มนี้ ($p < 0.05$) ได้แก่ อาชีพมารดา ลักษณะห้วนมมารดา จำนวนครั้งของการฝากครรภ์

ตารางที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน ในทารกแรกเกิด (ต่อ)

ผู้แต่ง/ปี	กลุ่มตัวอย่าง/ ภูมิภาคที่วิจัย	ตัวแปรอิสระ	ผลการวิจัย
ภัทรพร ชูประพันธ์ วีณา เทียงธรรม และปาหนัน พิชยภิญโญ ¹¹	แม่มีบุตรอายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี ที่พาบุตรมารับบริการคลินิกสุขภาพเด็กดี ของโรงพยาบาลรัฐบาลและศูนย์อนามัยแม่และเด็ก ในเขตตรวจราชการที่ 4 กระทรวงสาธารณสุข สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2556/ภาคกลางตอนล่าง	คุณลักษณะส่วนบุคคล ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทัศนคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัจจัยเอื้อ – ความสามารถในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข การได้รับบริการสาธารณสุขสำหรับหญิงตั้งครรภ์และหลังคลอด ปัจจัยเสริม – การได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว พยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อนบ้านและอาสาสมัครสาธารณสุข	ปัจจัยที่สามารถร่วมทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน คือ อายุมากกว่า 26 ปี การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/หรือสูงกว่า หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน/ไม่ได้ทำงาน มีประสบการณ์ ทัศนคติเชิงบวก มีอุปสรรคน้อย และเข้าถึงบริการสาธารณสุขมาก
พนิดา สุขพิทักษ์ วันฉวี วิรุฬห์พานิช ¹²	มารดามีบุตรคลอดก่อนกำหนด มารับบริการ ณ โรงพยาบาลมหาราชนครศรีธรรมราช จำนวน 210 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างมกราคม ถึงเดือนตุลาคม 2563/ภาคใต้	ข้อมูลส่วนบุคคลของมารดา ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทัศนคติต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกในครอบครัว เพื่อน หรือบุคคลใกล้ชิด และการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากพยาบาล แพทย์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	ปัจจัยที่สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนของมารดาที่มีบุตรเกิดก่อนกำหนด คือความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (adj. OR = 2.271, 95%CI 1.105–4.669) และการรับรู้สมรรถนะแห่งตนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (adj. OR = 3.956, 95%CI 2.069–7.563)

ตารางที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียว 6 เดือน ในทารกแรกเกิด (ต่อ)

ผู้แต่ง/ปี	กลุ่มตัวอย่าง/ ภูมิภาคที่วิจัย	ตัวแปรอิสระ	ผลการวิจัย
อิงหทัย ดาจุติ ศศิگانต์ กาละ ¹³	มารดาทำงานนอกบ้านที่มี บุตรอายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี ใน จังหวัดตรัง จำนวน 160 คน ปี พ.ศ. 2561/ภาคใต้	ข้อมูลทั่วไป ความรู้การเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ เจตคติการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ ความตั้งใจการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่ การสนับสนุน ทางสังคมจากครอบครัว การ สนับสนุนทางสังคมจาก พยาบาล การสนับสนุนทาง สังคมจากนายจ้างและเพื่อน ร่วมงาน	การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมจาก พยาบาลมีอิทธิพลต่อความสำเร็จใน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของมารดาทำงานนอกบ้านอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ (OR = 1.067, 95% CI 1.003–1.135 และ OR = 1.088, 95%CI 1.001–1.183 ตาม ลำดับ)
นิตยา สิ้นสุกใส ศศิธารา น่วมภา และพฤษจันทร์ ประภาพ ¹⁴	มารดาคลอดโดยการผ่าตัด ณ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัย แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวน 75 ราย เก็บข้อมูล ระหว่างเดือนสิงหาคม– กันยายน 2556/ภาคกลาง	ข้อมูลส่วนบุคคล การรับรู้ สมรรถนะในตนเองเกี่ยวกับ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การให้ อาหารทารก ชนิดของอาหาร ทารกในระยะ 6 เดือนแรก	ประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในบุตรคนก่อนที่มีผลต่อการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ (Exp (B) = 6.694, 95%CI 1.371–32.692)
ชิดชนก พันธุ์ป้อม วรรณภา พาหุวัฒน กร และปิยะนันท์ ลิ้มเรืองรอง ¹⁵	มารดาหลังคลอดที่กลับไป ทำงานนอกบ้านที่มีบุตรอายุ 6 เดือน ถึง 1 ปี มารับ บริการที่คลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลสระบุรี โรงพยาบาลพระพุทธบาท และโรงพยาบาลพระ นารายณ์มหาราช จำนวน 182 ราย ปี พ.ศ. 2562 / ภาคกลาง	แบบสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แบบ สอบถามการรับรู้การสนับสนุน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ แบบสัมภาษณ์การให้อาหาร ทารก	ปัจจัยที่สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่อย่างเดียวใน 6 เดือนในมารดา ที่ทำงานนอกบ้านได้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ คือ ทัศนคติ (OR = 1.149, 95%CI 1.075–1.228, p < 0.001) และระยะเวลาที่ลาคลอด(OR = 2.903, 95%CI 1.327–6.350, p = 0.008)
มัทนา สังกวาลัย และกาญจนา นะ รมรัมย์ ¹⁶	มารดาคลอดในโรงพยาบาล รามาริบัติ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2558 จำนวน 483 ราย /ภาคกลาง	ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับการให้นมแม่	ปัจจัยที่สามารถร่วมทำนายคือ อาชีพ และความตั้งใจของมารดาที่จะให้นมแม่

ตารางที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 6 เดือน ในทารกแรกเกิด (ต่อ)

ผู้แต่ง/ปี	กลุ่มตัวอย่าง/ ภูมิภาคที่วิจัย	ตัวแปรอิสระ	ผลการวิจัย
สมพงษ์ ชัยโอภา นนท์ ¹⁷	มารดาหลังคลอดช่วงระหว่าง 1 ตุลาคม-31 ธันวาคม 2558 ในจังหวัดนนทบุรี กลุ่มมารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนม แม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน จำนวน 122 คน (กลุ่ม ทดลอง) และมารดาที่เลี้ยงลูก ด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน จำนวน 121 คน (กลุ่ม ควบคุม) /ภาคกลาง	การศึกษาเชิงวิเคราะห์ในรูปแบบ Case-Control study เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เลี้ยง ลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน (Case) จำนวน 122 คน กับกลุ่มที่เลี้ยงลูกด้วยนม แม่ครบ 6 เดือน (Control) 121 คน	ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ ในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่มีโอกาสการเลี้ยงลูกด้วยนม แม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน มากกว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ 2.27 เท่า (OR = 2.27, 95%CI 1.23-4.18) สามี พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง คนดูแลหรือพี่เลี้ยงเป็น ผู้ดูแลหลักในช่วงตั้งแต่เด็กอายุ 3 เดือนจนถึงอายุ 6 เดือน มีโอกาสเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน มากกว่ามารดาเป็นผู้ดูแลหลัก 5.23 เท่า (OR = 5.23, 95%CI 2.56-10.67) ผู้มีความรู้การเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ในระดับต่ำมีโอกาสการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนมากกว่าผู้มีความรู้ในระดับสูง 2.97 เท่า (OR = 2.97, 95%CI 1.42-6.16) ผู้มีทัศนคติการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่ในระดับปานกลางมีโอกาส การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติใน ระดับสูง 2.27 เท่า (OR = 2.27, 95%CI 1.09-4.70) และผู้ที่มีทัศนคติ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับต่ำมี โอกาสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง เดียวนาน 6 เดือนมากกว่าผู้ที่มี ทัศนคติในระดับสูง 4.18 เท่า (OR = 4.18, 95%CI 1.82-9.63)
ธิดารัตน์ หวังสวัสดิ์ นนท์ กาเลีย อนงค์ ภิบาล รัตนา ใจสมคม วนิสสา หะยีชะ ¹⁸	บิดา มารดา ในจังหวัด นครราชสีมา จำนวน 126 คู่ เก็บ รวบรวมข้อมูลในระหว่าง เดือนสิงหาคม 2555 - มกราคม 2556 /ภาคใต้	ข้อมูลทั่วไป ความตั้งใจในการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความรู้เรื่อง ประโยชน์ของนมแม่ของมารดา การทำหน้าที่ของครอบครัว ความรู้ เรื่องประโยชน์ของนม แม่ของบิดา ความตั้งใจของ บิดาในการสนับสนุนการเลี้ยง ลูกด้วยนมแม่และการสนับสนุน ของบิดาต่อการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่	ความรู้เรื่องประโยชน์ของนม แม่ของ บิดาและการสนับสนุนของบิดาต่อการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สามารถร่วมกัน ทำนายความตั้งใจ ในการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ได้ ร้อยละ 49 (p < 0.001)

ตารางที่ 1 งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 6 เดือน ในทารกแรกเกิด (ต่อ)

ผู้แต่ง/ปี	กลุ่มตัวอย่าง/ ภูมิภาคที่วิจัย	ตัวแปรอิสระ	ผลการวิจัย
พัฒนา ฤกษ์ ดำเนินกิจ ¹⁹	มารดาทำงานนอกบ้าน รับ บริการในคลินิกนมแม่ ศูนย์ อนามัยที่ 1 เชียงใหม่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2557-กันยายน พ.ศ. 2559 จำนวน 131 คน/ ภาคเหนือ	โปรแกรมสำหรับแม่ทำงานนอก บ้านอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้าน อายุ ที่อยู่ การศึกษา อาชีพ ราย ได้ ระยะเวลาคลอด และ จำนวนครั้งในการฝึก กของ มารดา ระยะเวลาเริ่มฝึก ผู้เลี้ยง ดูลูกและวิธีการป้อนนมแม่	ผลการวิจัยพบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนม แม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ประสบความ สำเร็จ 82 คน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ ระยะเวลาเริ่มฝึกก่อนลูกอายุ 1 เดือน ผู้เลี้ยงดูลูกในสถานเลี้ยงเด็ก กลางวันและวิธีการป้อนนมแม่ด้วยแก้ว
สุภาพค์พิมพ์ รัต สัมพันธ์ และ เบญจวรรณ แก้ว มา ²⁰	มารดาทำงานนอกบ้านที่พา บุตรมาตรวจที่คลินิกสุขภาพ เด็กดีโรงพยาบาลรัฐบาล ใน กรุงเทพมหานคร จำนวน 332 คน เก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างเดือนมีนาคม ถึง มิถุนายน 2561/ภาคกลาง	ข้อมูลส่วนบุคคล การรับรู้ สมรรถนะแห่งตน การ สนับสนุนจากครอบครัว พยาบาลและสถานที่ทำงาน ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่อย่างเดียวนาน	การรับรู้สมรรถนะแห่งตน และการ สนับสนุนจากสถานที่ทำงานมีผลต่อ ความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียวนาน 6 เดือนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ (OR = 4.81, 95%CI 2.76-8.39 และ OR = 3.85, 95%CI 1.45- 10.23)

วิจารณ์และสรุป

ผลการทบทวนงานวิจัยอย่างเป็นระบบครั้งนี้พบว่า งานวิจัยทั้ง 12 เรื่อง กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 131-603 ราย รวมกลุ่มตัวอย่างรวมจากงานวิจัยทั้ง 12 เรื่องคือ 3,418 ราย ปัจจัยที่ทำให้มารดาหลังคลอดเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 6 เดือนในทารกแรกเกิดคือปัจจัยด้านมารดา ประกอบด้วย อายุ การศึกษา อาชีพ ลักษณะหัวนม ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทักษะคิดในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน หรือไม่ได้ทำงาน การมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเข้าถึงบริการ ตลอดจนปัจจัยแรงสนับสนุนจากสังคมและครอบครัวและปัจจัยแรงสนับสนุนจากพยาบาล ผู้นิพนธ์ขออภิปรายตามปัจจัยที่ค้นพบ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านมารดา ประกอบด้วย อายุ การศึกษา อาชีพ ลักษณะหัวนม ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทักษะคิดในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การรับรู้สมรรถนะแห่งตนการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การรับรู้อุปสรรคของการ

เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน หรือไม่ได้ทำงาน การมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการเข้าถึงบริการ

อายุ¹¹ การศึกษาของมารดา¹¹ และอาชีพ^{10,16} สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน อภิปรายผลได้ว่าแม่ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ มีความรับผิดชอบสูง มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาก่อน จึงสามารถแสดงบทบาทความเป็นมารดาได้ดี และมีระดับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือสูงกว่า จึงสามารถแสวงหาความรู้ ข้อมูล รับรู้ถึงประโยชน์ของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลดีต่างๆ ส่งผลให้มีทัศนคติเชิงบวกและความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน โดยวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและสามารถประยุกต์ความรู้ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รู้จักใช้แหล่งประโยชน์ต่างๆ ได้ดีกว่า จึงลดอุปสรรคต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ดีกว่าและมารดาส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านหรือไม่ได้ทำงาน ทำให้มีเวลาเลี้ยงลูกได้อย่างเต็มที่ จึงมีโอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ประสบผลสำเร็จ

ลักษณะห้วนม¹⁰ ความยาวของห้วนมมารดา มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยมารดาที่ห้วนมสั้นหรือบอดประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนน้อยกว่าจากการศึกษานี้พบว่ามารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน สำเร็จเกือบทั้งหมดร้อยละ 99.5 มีห้วนมปกติ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขห้วนมที่มีปัญหาให้ดีขึ้นตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์โดยคลินิกนมแม่หรือการช่วยเหลือจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อจะทำให้มารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน สำเร็จ

ความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาสามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน^{12,17} ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับต่ำมีโอกาสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 6 เดือนมากกว่าผู้ที่มีความรู้ในระดับสูง 2.97 เท่า อภิปรายผลได้ว่า ความรู้มีผลต่อความเข้าใจ จึงส่งผลต่อพฤติกรรม ดังนั้นมารดาหลังคลอดที่มีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูงมีโอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนได้มากขึ้นถึง 2.27 เท่า (adj. OR = 2.271, 95%CI 1.105-4.669)¹² ถึง 2.97 เท่า (OR = 2.97, 95%CI 1.42-6.16)¹⁷ สอดคล้องกับการศึกษาของ Chupraphan²¹ ที่พบว่า มารดาที่มีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับสูง มีโอกาสที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนครบ 6 เดือน เป็น 3.43 เท่า เมื่อเทียบกับมารดาที่มีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับปานกลางหรือมารดาที่มีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระดับต่ำ

ทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สามารถทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน^{9,11,15,17} มารดาที่มีทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับปานกลาง มีโอกาสการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่ครบ 6 เดือน มากกว่าผู้ที่มีทัศนคติในระดับสูง 2.27 เท่า¹⁷ (OR = 2.27, 95%CI 1.09-4.70) หมายความว่า การที่มารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย มีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เพิ่มขึ้น 1.15¹⁵ - 2.27¹⁷ เท่า สามารถอภิปรายได้ว่า ทัศนคติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาจะส่งผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เนื่องมาจากทัศนคติเป็นความรู้สึกนึกคิด

ความเชื่อ หรือความคิดเห็นภายในที่มารดามีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ที่เกิดจากการเรียนรู้ การได้รับข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากบุคลากรทางการแพทย์ ครอบครัว และสังคม ก่อเกิดเป็นทัศนคติได้ทั้งทางบวกและทางลบต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อันจะส่งผลต่อการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก ออกมาเป็นการกระทำ ในมารดาที่มีทัศนคติที่ดีต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จะก่อให้เกิดการแสดงออกทางด้านความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นผลให้มารดาสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างต่อเนื่องต่อไปได้

การรับรู้สมรรถนะแห่งตนการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายการให้นมมารดาแก่ทารก^{12,20} หมายความว่า การที่มารดามีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนการในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย มีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เพิ่มขึ้นเป็น 3.95¹² (adj. OR = 3.956, 95%CI 2.069-7.563) ถึง 4.81 เท่า²⁰ (OR = 4.81, 95%CI 2.76-8.39) สอดคล้องกับกับแนวคิด PRECEDE-PROCEED Model ของ Green & Kreuter²¹ ที่เชื่อว่าความรู้และการรับรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานและเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำของบุคคล มีผลในการสนับสนุนหรือยับยั้งไม่ให้เกิดการแสดงพฤติกรรมทางสุขภาพซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล และมีอิทธิพลต่อบุคคลนั้น ๆ

การหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน หรือไม่ได้ทำงาน หรือระยะเวลาที่ลาคลอดมากกว่า 90 วัน เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายการให้นมมารดาแก่ทารกอย่างเดียวนาน 6 เดือน^{11,14,15} หมายความว่า การที่มารดาได้หยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรหลังคลอดมากกว่า 90 วัน หรือไม่ได้ทำงานเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย มีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เพิ่มขึ้นเป็น 2.903 เท่า (OR = 2.903, 95%CI 1.327-6.350, p = 0.008)¹⁵ เมื่อเทียบกับมารดาที่ลาคลอดน้อยกว่า 90 วัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Aikawa และคณะ²² ที่พบว่า มารดาที่กลับไปทำงานหลังคลอด 3 เดือน มีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วง 3 เดือนมากกว่า 4.15 เท่า เมื่อเทียบกับมารดาที่กลับไปทำงานภายใน 3 เดือนแรก อธิบายได้ว่า

หลังคลอดระยะแรกเป็นช่วงที่มารดาพักผ่อนร่างกายเพื่อให้ร่างกายกลับเข้าสู่ภาวะปกติ มารดาสร้างความสัมพันธ์กับทารกเพื่อเรียนรู้ ปรับตัว และสร้างความเข้าใจกับทารก และวางแผนการเลี้ยงดูทารกเมื่อมารดากลับไปทำงาน ช่วงเวลาคลอด มารดาสามารถให้นมแม่ได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น ระยะเวลาคลอดเพิ่มขึ้นจะช่วยให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนนานขึ้น

การมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่^{11,13} เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายการให้นมมารดาแก่ทารก หมายความว่ามารดาที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วยมีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เพิ่มขึ้นเป็น 6.69 เท่า ($Exp(B) = 6.694$, 95%CI 1.371–32.692)¹³ อธิบายได้ว่า มารดาที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดามาก่อน สามารถเข้าใจและแก้ปัญหาจากการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาในครั้งก่อน ได้ จึงสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาด้วยความมั่นใจมากกว่ามารดาที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดามาก่อน ทำให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาอย่างเดียวได้นาน 6 เดือน

การเข้าถึงบริการสาธารณสุข¹¹ พบการเข้าถึงบริการสาธารณสุข มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน อภิปรายผลได้ว่าสถานบริการด้านสุขภาพที่มีการคมนาคมดีทำให้เดินทางได้สะดวก ใช้เวลาในการเดินทางน้อย ตลอดจนสถานบริการมีช่วงเวลาเปิดให้บริการอย่างเหมาะสม ทำให้มารดาสามารถ เข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ง่าย จึงไปฝากครรภ์ตั้งแต่อายุครรภ์ยังน้อย และได้ให้คำแนะนำและเตรียมการช่วยเหลืออย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ มีความรู้ ความมั่นใจในการคลอด จะช่วยส่งเสริมให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จได้

2. ปัจจัยแรงสนับสนุนจากสังคมและครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว¹³ การสนับสนุนของบิดาต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่^{18,21} การสนับสนุนจากสถานที่ทำงาน²⁰ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน หมายความว่ามารดาที่ได้รับการสนับสนุนจากสังคมและครอบครัวเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย มีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน

เพิ่มขึ้นเป็น 1.06 เท่า ($OR = 1.067$, 95% CI = 1.003–1.135)¹³ อธิบายได้ว่าในระยะหลังคลอดมารดายังมีความเหนื่อยอ่อนเพลีย ความเจ็บปวดต่างๆ รวมทั้งมีการปรับเปลี่ยนบทบาทอย่างมาก เพื่อปรับตัวต่อการเป็นมารดาของตน จึงส่งผลให้มารดาหลังคลอดเกิดความวิตกกังวล ความเครียด ต้องการการพักผ่อนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จึงต้องอาศัยการช่วยเหลือสนับสนุนจากบุคคลใกล้ชิด เพื่อให้มารดาเกิดกำลังใจ และมีความมั่นคงในอารมณ์ เช่นการช่วยเหลือในการอุ้มทารกให้ดูตนเองตามความต้องการ การช่วยเหลือในการทำความสะอาดร่างกายทารก การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การให้ความเข้าใจ เห็นใจ และการให้กำลังใจ ซึ่งการสนับสนุนเหล่านี้ จะมีส่วนช่วยให้มารดาหลังคลอดมีพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ ลักขณา ไชยนอก²³ พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.57$, $p < 0.01$) และ Nguyen²⁴ ที่ศึกษาพบว่า การเพิ่มแรงสนับสนุนจากครอบครัวหนึ่งหน่วยจะทำให้มารดามีแนวโน้มในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนเพิ่มขึ้น 10% ($AOR = 1.10$, 95% CI = 1.04–1.16)

3. ปัจจัยแรงสนับสนุนจากพยาบาล การสนับสนุนทางสังคมจากพยาบาล¹³ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของมารดาหมายความว่ามารดาที่ได้รับแรงสนับสนุนจากพยาบาลเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วยมีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เพิ่มขึ้นเป็น 1.08 เท่า ($OR = 1.088$, 95%CI = 1.001–1.183)¹³ อธิบายได้ว่ามารดาที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากพยาบาล โดยมารดาที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากพยาบาลในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีโอกาสเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยุบรวม 6 เดือน มากกว่ามารดาที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของตั้งสุขสันต์ และคณะ²⁵ พบว่า การสนับสนุนของบุคลากรทางสุขภาพช่วยส่งเสริมโอกาสในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนของมารดาทำงานนอกบ้านถึง 1.95 เท่า ($OR = 1.95$, 95% CI = 1.07–3.55) กล่าวคือ การสนับสนุนจากบุคลากรทาง

ด้านสุขภาพ โดยเฉพาะพยาบาลเป็นปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาหลังคลอดที่ทำงานนอกบ้าน หากมารดาหลังคลอดได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มารดาจะมีโอกาสในการประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวกว่า 6 เดือน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบไปใช้สำหรับบุคลากรด้านสุขภาพ

1. ควรมีการเตรียมมารดาตั้งแต่ระยะตั้งครรภ์ โดยเฉพาะการเตรียมร่างกายของมารดาให้มีความพร้อมเพื่อการให้นมบุตรโดยเฉพาะในมารดาที่มีห้วงนมสั้นต้องได้รับคำแนะนำและติดตามปัญหาและการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มารดามีความพร้อมก่อนการให้บุตรดูดนมมารดาครั้งแรกหลังคลอด
2. ควรมีการจัดการสอนสุขศึกษามารดาเรื่องการ

เอกสารอ้างอิง

1. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. การปกป้อง ส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [เข้าถึงเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: https://hp.anamai.moph.go.th/web-upload/4xceb3b571ddb70741ad132d75876bc41d/tiny/mce/OPDC/OPDC2565-F/IDC1_7/opdc_2565_IDC1-17_18.pdf
2. Walters D, Horton S, Siregar AYM, Pitriyan P, Hajeebhoy N, Mathisen R, et al. The cost of not breastfeeding in Southeast Asia. *Health Pol Plann* 2016;31(8):1107–16.
3. World Health Organization (WHO)/United Nations Children’s Fund (UNICEF). Baby-friendly hospital initiative revised updated and expanded for integrated care [Internet]. 2009 [Cited 2022 Nov 05]. Available from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43593>
4. UNICEF. Babies and mothers worldwide failed by lack of investment in breastfeeding [Internet]. 2017 [Cited 2022 Nov 05]. Available from: https://www.unicef.org/media/media_98546.html
5. ปัทมาภรณ์ บณฺฑิต, วิภาดา กาญจนสิทธิ์, ชนาธิป สันติวงศ์, สุพรรณษา จิตรสม, พิมพรีดา ธรรมมีศักดิ์, สุกฤตรัตน์ ชาญวิรัตน์, และคนอื่นๆ. ความรู้และทัศนคติของมารดาหลังคลอดปกติที่ต้องการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวนาน 6 เดือน. *ว. การแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี* 2563;28(3):275–283.
6. สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย. โครงการสำรวจสถานการณเด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562 รายงานผลฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประเทศไทย; 2563.
7. Aromataris E, Munn Z. JBI Manual for Evidence Synthesis [Internet]. 2020 [Cited 2022 Nov 05] Available from: <https://synthesismanual.jbi.global>
8. Stetler CB, Morsi D, Rucki S, Broughton S, Corrigan B, Fitzgerald J, et al. Utilization focused

เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งมีวิธีการสอนที่สร้างแรงจูงใจและมีทัศนคติที่ดีในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวกว่า 6 เดือน

3. ควรมีการเตรียมความพร้อมของครอบครัวในการสนับสนุนดูแลช่วยเหลือมารดาหลังคลอดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4. ควรมีการเตรียมบุคลากรทางด้านสุขภาพให้มีความพร้อมในการสนับสนุนดูแลช่วยเหลือมารดาหลังคลอดอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5. ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการเข้าถึงบริการการให้คำแนะนำในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลายช่องทางและการบริหารจัดการให้การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่สะดวก รวดเร็ว ลดขั้นตอนในการเข้ารับบริการ

6. ควรมีการสนับสนุนนโยบายให้มารดาหลังคลอดได้มีโอกาสลาคลอดเพื่อเลี้ยงบุตรได้มากกว่า 90 วัน

- integrative reviews in a nursing service. *Appl Nurs Res* 1998;11(4):195–206.
9. ัญพรธรรม โภคบุตร. การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และพฤติกรรม การให้อาหารเสริมทดแทนนมแม่ [วิทยานิพนธ์]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2559.
 10. ทศนีย์ รวีภักดิ์. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน ของมารดาที่มา รับบริการในคลินิกนมแม่ ศูนย์อนามัยที่ 13 กรุงเทพฯ. ว. *กรมการแพทย์* 2560;42(5):42–48.
 11. ภัทรพร ชูประพันธ์, วิณา เทียงธรรม และปาหนัน พิษยภิญโญ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนม แม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง. *GRC [อินเทอร์เน็ต]*. 2557 [เข้าถึงเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2565]; MMP73:1723–1732. เข้าถึงได้จาก: <https://gsbooks.gs.kku.ac.th/57/grc15/files/mmp73.pdf>
 12. พนิดา สุขพิทักษ์, วันชนิ วิรุฬห์พานิช. ปัจจัยคัดสรรทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนของ มารดาที่มีบุตรเกิดก่อนกำหนด. ว. *มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์* 2565;14(2):247–263.
 13. อิงหทัย คำจตุติ, ศศิกานต์ กาละ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน ของมารดาทำงานนอกบ้าน. ว. *เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้* 2565; 9(1):107–120.
 14. นิตยา ลินสุกใส, ศศิธรา น่วมภา และพฤษ หันท์ประภาพ. ปัจจัยทำนายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดี่ยว 6 เดือน ในมารดาผ่าตัดคลอด. *J Nursing Science* 2560;35(1):14–21.
 15. ชิดชนก พันธุ์ป้อม, วรรณภา พาทูวัฒนกร และปิยะนันท์ ลิ้มเรืองรอง. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนในมารดาที่ทำงานนอกบ้าน. *NURS SCI J THAIL* 2563;38(1):47–59
 16. มัทนา สังวาลย์ และ กาญจนา นระมรัมย์. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระยะเวลาการให้นมแม่ของบุคลากร โรงพยาบาลรามารับดี. *Rama Med J* 2563;43(3)2563:1–12.
 17. สมพงษ์ ชัยโองานนท์. ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนในจังหวัดนนทบุรี. ว. *สมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย* 2559;6(2):97–108.
 18. ชิดารัตน์ หวังสวัสดิ์, นันทา กาเลี้ยง, อนงค์ กิบาล, รัตนา ใจสมคม และ วนิศา หะยิเชะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่อย่างเดี่ยวนาน 6 เดือน ของมารดาในจังหวัดนราธิวาส. *พยาบาลสาร* 2557;41(พิเศษ):123–133.
 19. พัฒนา ฤกษ์ดำเนินกิจ. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือนในแม่ ทำงานนอกบ้าน ในคลินิกนมแม่ ศูนย์อนามัยที่1 เชียงใหม่. ว. *การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม* ล้านนา 2561;8(2):34–41.
 20. สุภารัตน์พิมพ์ รัตตสัมพันธ์ และ เบญจวรรณ แก้วมา. ปัจจัยทำนายความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดี่ยวในมารดาที่ทำงานนอกบ้าน. ว. *พยาบาลสงขลานครินทร์* 2561;38(4):14–24.
 21. Green LW, Kreuter MW. *Health Program Planning An Educational and Ecological Approach*. 4th ed. New York: McGraw–Hill; 2005.
 22. Aikawa T, Pavadhgul P, Chongsuwat R, Sawasdivorn S, Boonshuyar C. Maternal return to paid work and breastfeeding practices in Bangkok, Thailand. *Asia Pac J Public Health*. 2015;27(2):1253–62.
 23. ลักขณา ไชยนอก. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด

ในโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา [รายงานวิจัย]. นครราชสีมา: สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี; 2558.

24. Nguyen NT, Prasopkittikun T, Payakkaraung S, Vongsirimas N. Factors predicting six month exclusive breastfeeding among mothers in Ho Chi Minh City. Vietnam J. Health Research 2022;3(2):219–30.
25. Tangsuksan P, Ratinthorn A, Sindhu S, Spatz DL, Viwatwongkasem C. Factors Influencing Exclusive Breastfeeding among Urban Employed Mothers: A Case–Control Study. Pacific Rim International Nursing Journal 2020;24(1):54–72.